

4. संबोहेसु अंतरं

जैन धर्मांमध्ये एकूण चोवीस तीर्थंकर आहेत. त्यांना देवदेवतांच्यापेक्षाही श्रेष्ठ स्थान दिले जाते. तीर्थंकरांच्या सर्व प्रतिमा पद्मासनात एकसारख्याच दिसतात. त्यामुळे कोणती प्रतिमा कोणत्या तीर्थंकरांची आहे हे समजण्यासाठी त्या त्या प्रतिमेच्या पादपीठ पट्टीवर वेगवेगळी लांछन (चिन्हे) कोरलेली असतात. या चिन्हांच्या माध्यमातून त्या त्या तीर्थंकरांचा परिचय होण्यास मदत होते.

या चिन्हांचे स्पष्टीकरण करण्यासाठी प्रस्तुत पाठात साधू आणि वानर यांच्या संवादाची एक अत्यंत मनोरंजक व बोधप्रद अशी

रूपांतरित कथा आलेली आहे. त्यातून मानवी स्वभावाचे दर्शन घडते. सदर कथा ही आचार्य विद्वानंद मुनींच्या गुरुवाणीतून घेतली आहे.

एगम्मि गामे चउवीस-तित्थयरान पडिमाए जुत्तं एगं जिणालयं अत्थि। एगया एगो वाणरो तं जिणालयम्मि पवेसिओ । सो वाणरो जिणालयम्मि सव्वे पडिमाए दट्ठण अईव विम्हिओ होइ। सो ताणि सव्वाणि मुत्तीए निरिक्खिउं लगा। तओ को पडिमाए पायपीठ-पट्टीए उवरिं वसभो, को वि पडिमाए अस्स, ता को वि पडिमाए हत्थि-सिंहाइ चिण्हं दिट्ठइ। तयणंतरं निय-चित्तं दट्ठण अईव विम्हिओ जाओ।

तं दिट्ठिऊण सो वाणरो जिणालयस्स बाहिंरं आगंतूण रण्णे गओ। सव्व पसु-पक्खिणो सद्वाविऊण ते सव्वाण नियसमं घेतूण तं जिणालयम्मि आगओ ।

जस्स तस्स सरूवेण तं तं पडिमाए चिण्हं पासे तं तं पसू-पक्खिं च चिट्ठावेइ।

किंचि वेलाए तम्मि जिणालए एगा महिला तित्थयरस्स दंसणत्थं आगया। तं जिणालए विविहा पसु-पक्खिणो दट्ठण सा महिला भयभीयं होऊण मुच्छिया जाया। तयणंतरं तत्थ एगो साहू तं तित्थयर-पडिमाए दंसणत्थं आगओ।

सो साहू दंसणत्थं जिणालयम्मि पवेसइ जिणालयम्मि पच्चेगा पडिमाए पासे विविह-पसुपक्खिणं दट्ठण वि सो भयभीयं न होइ। निब्भय-चित्तेण, सव्व-पडिमाए दंसणं करेइ। जाव सो साहू

अहिणंदण-पडिमाए पासं वंदणत्थं नमइ ताव तत्थ उवविसो तं वाणरो अईव हरिसिऊण निय-हत्थं उवरिं करिऊण साहुं आसीवायं देइ। तं दट्ठूण सो साहू वाणरं भणइ, ‘भो वाणरो! तुब्भे ण वंदामि । अहं एयं भगवं पडिमाए वंदामि । तं साहुस्स वयणं सुणिऊण वाणरेण भणइ, ‘जइ अहं भगवं नत्थि तो वि इमाए पडिमाए मम चिण्हं किं चित्तारेइ? तं वाणरस्स वयणं सुणिऊण साहु भणइ, ‘इमा पडिमा पासाणस्स अत्थि इमम्मि कहिं भगवं अत्थि?’

तओ साहु वुत्तं, ‘एए अहिणंदणप्पभू अत्थि। वाणरेण भणइ, ‘एयं तुमं कहं जाणसि? साहू भणियं ‘पडिमाए पायपीढपट्टीए उवरिं वाणर-चिणहेण अहं जाणामि। तं सुणिऊण वाणरेण भणिया, ‘भगवं अहिणंदण-प्पभुस्स पडिमाए समीवं ममं वि चित्तं अत्थि तेण अहं वि भगवं अत्थि! एवं पयारे साहू

वाणरो य दुवे वि बहुलं कालं विवादं करेन्ति।

तयणंतरं साहू भणइ, ‘मणुस्साण सरीरस्स आकारं समाणं अत्थि। तेण कारणेण कस्स वि परिचयं न होन्ति। अओ पडिमाए उवरिं मणुस्सस्स चिण्हं ण चित्तारेन्ति। पसुपक्खिणा सरीर-आकारं भिन्न-भिन्नं अत्थि। तेण कारणेण पडिमाए परिचयकरणत्थं सुलभं होइ। तेणं पच्चेग-पडिमाए पायपीढ-पट्टीए उवरिं विविहं चिण्हं चित्तारेन्ति।

तं साहू वयणं सुणिऊण वाणरेण वुत्तं, ‘अज्ज मए एगं फुडं होइ, मणुसा बाहिरं आकारेण एगसरिसा दिट्ठंति किंतु अंतरमणेण भिन्न-भिन्नं होन्ति। सब्बे पसुपक्खिणावि बाहिरं आकारेण भिन्नं भिन्नं सरीरा होन्ति किंतु हियएण एगसरिसा होन्ति। अओ माणवाओ वि पसुपक्खिं सेट्ठं अत्थि। तेण कारणेण भगवं पडिमाए समीवं ठाणं पावेइ।

तित्थयर – तीर्थकर

फुडं – स्पष्ट होणे

विम्हय – आश्चर्य

रण्ण – जंगल

पडिमा – प्रतिमा

पासाण – दगड

हियय – हृदय

सेट्ठं – श्रेष्ठ

वयणं – बोलणे

पायपीढ – मूर्तीखालील दगडपट्टी

कृती करा

1 अर्धमागधीत समानार्थी शब्द लिहा.

- 1) विम्हय
- 2) पक्खी
- 3) रण्ण
- 4) महिला

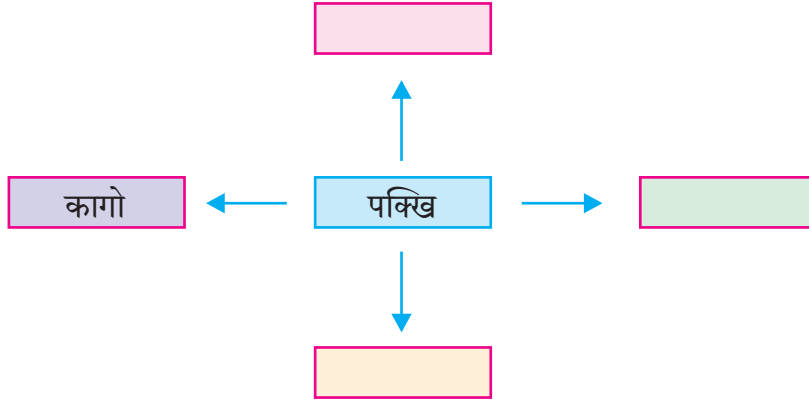
2 घटनाक्रम लिहा.

- 1) एगा महिला तित्थयरस्स दंसणत्थं आगया ।
- 2) एगो वाणरो तं जिणालयम्मि पवेसिओ ।
- 3) अहं एयं भगवं पडिमाए वंदामि।
- 4) एगो साहू तं तित्थयर-पडिमाए दंसणत्थं आगओ ।
- 5) एगम्मि गामे चउवीस-तित्थयराण पडिमाए जुत्तं एगं जिणालयं अत्थि।

3 संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- 1) “भो वाणरो! तुब्भे ण वंदामि।”
- 2) “जइ अहं भगवं नत्थि तो, वि इमाए पडिमाए मम चिण्हं किं चित्तारेइ?”

4 आकृती पूर्ण करा.

5 गटात न बसणारा शब्द ओळखा.

हत्थि	गज	वराह	कुंजर
सीह	सारंग	हरि	केसरि

6 उपक्रम :- विविध मंदिरांना भेटी देऊन त्यांची माहिती संग्रहीत करा.

